

et hominem, in cibum dat nobis in Eucharistia. *Duodecimo*, Adam privavit nos gratia justitiae originalis: Christus dat copiam gratiarum et virtutum: primo, quia dat virtutes, quae non fuissent in statu innocencie, scilicet patientiam, penitentiam, martyrium, virginitatem, apostolatam et virtutes religiosas. *Secundo*, harum et aliarum omnium majorem quam fuisset in statu innocencie, dat copiam, et insonem et continuum augmentum.

Nota secundo: Sicut in Adam omnes peccavimus, sic in Christo omnes justificati sumus, id est juste pro peccatis satisfecimus, et meriti sumus justitiam; sed sicut ad contrahendum peccatum originale necesse est ex Adamo naturaliter nasci, ita ad justitiam Christi participandum, necesse est ex eo nasci spiritualiter per baptismum.

Nota tertio, hinc sequi contra hereticos, quod, sicut inobedientia et peccatum Adae realiter inhaeret nobis, non autem tantum imputatur nobis, ita quoque, imo magis inhaeret nobis gratia Christi, non autem tantum imputetur nobis: alioqui enim longe efficacius esset peccatum Adae quam gratia Christi, quae peccatum tollere non posset, sed tantum abscondere.

20. LEX AUTEM SUBINTRAVIT UT ABUNDARET DELICTUM (1).—*Nota* vocem «subintravit», q. d. Obiter, et quasi furtim ad tempus breve, scilicet usque ad adventum Evangelii, intravit lex in mundum, ut esset Iudeorum quasi paedagogus ad Christum. Graecam *επισημειωθη* significat «ait Budovus, irrepere et fallere introendo et se insinuando. Sic hic lex quasi latenter se insinuavit, et, ut noster

Interpres vertit, *subintravit*, directe quidem ad hoc, ut dissolutos hominum mores restringeret, illosque duceret ad Christum, qui eos sanaret: sed indirecte ad id quod sequitur, scilicet, «ut abundaret delictum», q. d. Unde factum est, ut abundaret delictum. Volea enim ut consequentiam significat, non causam. «Nitimur enim in vitiis semper, cupimusque negata.» Vide cap. XIV.

«Lex, inquit S. Augustinus in *Psal. CII*, ideo data est, ut crescente peccato, humiliarentur superbi, humiliati confiterentur, confessi sanarentur.» Item, tract. III in *Joan.*: «Lex, inquit, ministrabat, non opitulabatur; jubebat, non sanabat; longiore ostendebat, non auferbat.» Quare minus genuine S. Ambrosius, epist. 71 ad *Veronam*, «subintravit,» inquit, lex, quia quasi forlito intravit, ut succederet legi naturali, quae in mentibus hominum erat obscurata. Nec enim legis naturalis mentionem hic fecit Apostolus, nec ob eam solam instaurandam data fuit lex Mosis.

(1) Quid vero lex, dicere poterat Judaeis? Si ita se res habet, ut Christus sit causa vitae, sicut mortis Adamus, quid ergo egit lex Mosis? Respondet Paulus: Lex autem insuper accessit, ut atrocitas peccati eo magis appareret (nam Hebraeis sepeissime dicitur esse quod apparet); vel, ut summo *εξουθενήσθαι*, eo eventu, ut numerus peccatorum multiplicaretur.

Dices: Lex publice tanta pompa in Sina rogata est et accepta, ergo non furtim intravit.

Respondeo: Nego consequentiam, quia Deus Hebraeos ex *Egypto* media nocte, quasi latenter eduxit in desertum Sina, ibique nil tale expectantium legem promulgavit.

Alii vertunt, *lex praetera intravit, q. d.* Praeter morbum ex Adamo contractum, accessit lex, quae morbum auxit.

Occurrit hic Apostolus objectioni. Dicit enim aliquis: Dixisti, Paule, vers. 13: *Usque ad legem peccatum erat in mundo*: ergo post legem, et per legem Mosaicam ablatum est peccatum: ad quid enim aliud data est lex? Respondet Paulus, adeo per legem non esse ablatum peccatum, ut magis per eam sit auctum, vitio quidem hominum, sed occasione accepta ex lege, quae multiplicavit praecepta, nec tamen hominibus infirmis vires dedit ad ea implenda.

Notat hic Apostolus tres mundi status: *primus* peccatum erat in mundo: *secundus* a Mose ad Christum; *tertius* a Christo ad finem mundi: in *primis* regnavit peccatum et mors; in *secundo* lex, quae peccatum auxit; in *tertio* gratia, quae peccatum et mortem sustulit.

Unde Apostolus hic quasi comaediam instituit in tres scenas distinctam, et per prosopopoeiam, cuique scenae suam personam, quasi choragum, assignat, quae quasi rex dominetur et regnet: tres ergo reges hic, qui inter se confligunt, sunt peccatum, lex, gratia, sive Adam, Moses et Christus; quorum quisque suum habuit regnum et regnandi tempus et spatium.

Pulchre quatuor hominis status inter se comparat S. Augustinus, lib. LXXXIII *Quaest.*, *Quaest. LXIX*: «Prima, inquit, est actio ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace. Ante legem actio est, cum peccatum ignoramus, et sequimur carnales concupiscentias. Sub lege est actio, cum jam prohibemur a peccato, et tamen consuetudine ejus viti peccamus. Tertia actio est, cum non vincimur delectatione consuetudinis male, sed per gratiam ei resistimus. Quarta actio, cum omnino nihil est in homine, quod resistat spiritui. In prima ergo actione, quae est ante legem, nulla pugna est cum voluptate. In secunda, quae est sub lege, pugnamus, sed vincimur. In tertia pugnamus et vincimus. In quarta non pugnamus, sed perfecta et aeterna pace requiescimus.»

Notanda hic est sententia D. Thomae, de triplici legis fine, respectu triplicium hominum. «Circa finem legis, inquit, sciendum est, quod in populo Judaeorum tria fuerunt hominum genera, sicut et in quolibet alio populo: scilicet duri, id est peccatores et rebelles, proficentes et perfecti. Quantum igitur ad duros, lex fuit data in flagellum, et quantum ad praecepta moralia, ad quorum observantiam cogebantur per poenam comminationem, ut patet *Levit. XX*, et quantum

Lex lo-
tester
intravit
in mun-
dum.

Pecca-
tum per
legem
magis
auctum.

Tres
mundi
status.

Tres
mundi
reges,
Adam,
Moses,
Christus,
peccatum
lex,
gratia.
Quatuor
hominis
status
inter se
compara-
ti.

Triplex
legis
finis
respectu
triplici-
um ho-
minum.

ad caeremonialia, quae id sunt multiplicata, ne liceat eis diis alienis: in cultum superaddere, *Ezech. XX*: In manu valida et brachio extento, et in furore effuso regnabo super vos. Sed proficientibus, qui dicuntur mediciores, lex fuit in paedagogum, secundum illud *Galat. III*: Lex paedagogus noster fuit in Christo. Et hoc quantum ad caeremonialia, quibus ad justitiam promovebantur. Perfectis autem fuit, quantum ad caeremonialia quidem in signum, secundum illud *Ezech. XX*: Sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me, etc. Quantum ad moralia vero in solatium, secundum illud quod cap. VII ait Paulus: Condelector legi Dei secundum interio-rem hominem. »

UBI AUTEM ABUNDAVIT DELICTUM, SUPERABUNDAVIT GRATIA. — *Ubi*, id est, postquam in mundo, occasione legis invaluit peccatum; postquam mundus ad summum malorum et peccatorum venerat in statu legis, tunc mox venit Christus, quasi medicus potentissimus et clementissimus, qui abundantiam et efficaciam gratiae suae ostendit in

curando et abolendo peccato regnoque peccati.

21. UT SICUT REGNAVIT PECCATUM IN MORTEM (pertrahens scilicet peccatorem in mortem corporalem et aeternam), ITA ET GRATIA REGNET PER JUSTITIAM IN VITAM AETERNAM, — ut scilicet per justitiam assequamur vitam aeternam; ad quam justitia dat jus, q. d. Gratia Christi superabundavit ad hoc, ut mortis et peccati regno destructo, regnum justitiae et aeternae vitae instauraretur, et longe lateque propagaretur per Christum. Vide hic duo regna, unum mortis, in quo regnavit Adam et Adae peccatum; alterum vitae, in quo regnat Christus Christique gratia, quae prius regnum mortis evertit. Inter haec duo subintravit lex, ut faceret quasi interregnum, sed frustra; nam lex regnum peccati potius auxit, quam suspendit. Unde necesse fuit venire Christum, qui sua gratia regnum peccati et mortis excinderet. Praecclare S. Augustinus, in *Sententia*, num. 194: «Rationalis anima, inquit, est domina corporis sui, quae inferiori non bene imperabit, nisi superiori Deo tota charitatis subjectione servierit.»

Duo re-
gna mor-
tis et
vitae,
inter quae
lex roborat
facere la-
terregnum.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc capite, de more, Apostolus post dogmata, ad mores dogmaticis conformes transit, hortaturque fideles, ut justitiae per Christum acceptae servandae et augendae student.

Primo ergo, docet nos in baptismo Christo consecutos, complantatos, et commortuos esse peccato, ut deinceps in novitate vitae ambulemus, sicut Christus semel mortuus, ad novam vitam, non amplius moriturus resurrexit, ut et nos quandoque cum eo ad gloriam resurgamus.

Secundo, vers. 12, docet in Christianis non debere regnare peccatum, ut obediant concupiscentiis ejus, utpote qui per Christi gratiam liberati sunt a peccato, et servi effecti justitiae; itaque per esse, ut membra sua tradant in obsequium justitiae ad vitam, quae prius tradiderant inmunditiae ad mortem. Nam, ut ait vers. ultimo: Stipendia peccati, mors: gratia autem Dei, vita aeterna.

1. Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet? 2. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? 3. An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? 4. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. 5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul et resurrectionis erimus. 6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, et ultra non serviamus peccato. 7. Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato. 8. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo: 9. scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. 10. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. 11. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro. 12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus. 13. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes: et membra vestra arma justitiae Deo. 14. Peccatum enim vobis non

dominantur: non enim sub lege estis, sed sub gratia. 15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. 16. Nescitis quoniam qui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiam ad justitiam? 17. Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis. 18. Liberati autem a peccato, servi facti estis justitiae. 19. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem. 20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiae. 21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. 22. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. 23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Jesu Domino nostro.

1. QUID ERGO DICEMUS? PERMANEBIMUS IN PECCATO UT GRATIA ABUNDET? — Est prolepsis, qua Apostolus occurrit quorundam objectioni. Dicit enim quis: Si, o Paulus, verum est, quod dixisti cap. superiori, in fine: « Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia; » ergo peccata peccatis addenda sunt, ut gratia Dei magis abundet.

Respondet Paulus, Absit: ita Patres. Unde patet peccatum hic proprie accipi, licet aliqui metonymice pro fomite peccati accipiant (1).

2. QUI ENIM MORTUI SUMUS PECCATO, QUOMODO ADHUC VIVEMUS IN ILLO? — Nota: *Peccato* potest hic accipi dupliciter, scilicet primo, ut sit ablativi casus, idemque sit « mortui peccato, » quod mortui per peccatum, quomodo loquitur Apostolus, Ephes. II, 5; secundo, ut sit peccato, sit dative casus, et tunc mori peccato, idem est quod renuntiare peccato, abdicare peccatum. S. Chrysostomus utroque modo hic accipit, unde duplicem affert expositionem. Primo, « qui mortui sumus peccato, » id est, inquit, qui vitam spirituales per peccatum amisimus. Vel secundo, qui peccato delecto amplius ei non obedimus, sed illi jam renuntiamus, illudque abdicavimus. Verum secundus hic sensus potior est, magisque genuinus; opponitur enim directa antithesi ei, quod subdit Apostolus, quomodo adhuc vivemus in illo?

Nota: Vivere justitiae, vel peccato, est operationes vite circa justitiam vel peccatum, seu opera peccati vitiosa facere et exercere, scilicet cum homo rationalis per voluntatem, amorem, desiderium, gaudium obedit, delectatur, sequitur, fruatur concupiscentiis et appetitibus, qui sunt contra legem Dei, nec divinae, sed suae voluntati indulget. Sic e contrario peccato mortuus dicitur, cum haec opera vite, hos amores non habet, sed a se praescindit et abdicat. Mors enim est plena derelictio, et separatio, ac precisio. Sicut ergo Religiosi mortui debent esse mundo, ut non delectentur, nec miscant se rebus mundanis, ita omnes Christiani mortui debent esse peccato. Vide dicta Galat. VI, 14.

(1) Sequitur tractationis dogmaticae altera pars, qua respondetur ad varias objectiones, quae doctrinae superiori opponi poterant, et fortassis etiam solebant. Et hoc quidem cap. VI prolixè demonstrat Paulus, haec doctrina hominibus non dari occasionem et licentiam peccandi; esse potius illius hanc vim, ut ad mentis et vite emendationem monstret viam, atque ad eam incitet hominesque permoveat.

Nota: Hoc cap. peccatum et peccati fomitem considerat Apostolus, quasi dominum quemdam, aut regem in homine tunc regnantem, quando pravis ejus motibus et desideris obsequitur; praesit enim in prosopopeia, de qua dixi cap. praeced., vers. 20.

3. QUICUNQUE BAPTIZATI SUMUS IN CHRISTO JESU, IN MORTE IPSIUS BAPTIZATI SUMUS. — Baptizati in Christo, id est baptizati in virtute, nomine, meritis non Joannis, sed Christi: ita Origenes et Anselmus.

Secundo Pererius, in Christo, inquit, id est per Christum. Sed Graeca habent *ἐν Χριστῷ*, in Christo, et ita legit Tertullianus, lib. De Resurrect. carnis, q. 3. Pautus: Per baptismum estis inserti in Christum quasi rami in novam arborem, et facti estis de ejus corpore, mystico scilicet, quod est Ecclesia. Ex hoc loco et similibus putarunt nonnulli validum esse baptismum, si quis hac forma baptizet: « Ego te baptizo in nomine Christi, » omisso nomine Patris et Spiritus Sancti. Ita censent Magister, in IV, dist. III; Adrianus, ibid., Quest. 1, art. 2; Cajetanus, III part., Quest. LXVI, art. 6. Idem videtur sensisse et privatim doctor, Nicolaus I Pontifex respondens ad consulta Bulgarorum. Ait enim: « Ili profecto, et in nomine Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actis Apostolorum legitur, baptizati sunt, rebaptizari non debent. » Idem docet S. Ambrosius, lib. I De Spiritu Sancto, cap. III, et Beda in Actor. X.

Secundo, S. Thomas, III part., Quest. LXVI, art. 6, censet Apostolos ex Dei dispensatione baptizasse in nomine Christi, ad nomen ejus illustrandum; nunc autem id non licere, nec

luntati indulget. Sic e contrario peccato mortuus dicitur, cum haec opera vite, hos amores non habet, sed a se praescindit et abdicat. Mors enim est plena derelictio, et separatio, ac precisio. Sicut ergo Religiosi mortui debent esse mundo, ut non delectentur, nec miscant se rebus mundanis, ita omnes Christiani mortui debent esse peccato. Vide dicta Galat. VI, 14.

Nota: Hoc cap. peccatum et peccati fomitem considerat Apostolus, quasi dominum quemdam, aut regem in homine tunc regnantem, quando pravis ejus motibus et desideris obsequitur; praesit enim in prosopopeia, de qua dixi cap. praeced., vers. 20.

3. QUICUNQUE BAPTIZATI SUMUS IN CHRISTO JESU, IN MORTE IPSIUS BAPTIZATI SUMUS. — Baptizati in Christo, id est baptizati in virtute, nomine, meritis non Joannis, sed Christi: ita Origenes et Anselmus.

Secundo Pererius, in Christo, inquit, id est per Christum. Sed Graeca habent *ἐν Χριστῷ*, in Christo, et ita legit Tertullianus, lib. De Resurrect. carnis, q. 3. Pautus: Per baptismum estis inserti in Christum quasi rami in novam arborem, et facti estis de ejus corpore, mystico scilicet, quod est Ecclesia. Ex hoc loco et similibus putarunt nonnulli validum esse baptismum, si quis hac forma baptizet: « Ego te baptizo in nomine Christi, » omisso nomine Patris et Spiritus Sancti. Ita censent Magister, in IV, dist. III; Adrianus, ibid., Quest. 1, art. 2; Cajetanus, III part., Quest. LXVI, art. 6. Idem videtur sensisse et privatim doctor, Nicolaus I Pontifex respondens ad consulta Bulgarorum. Ait enim: « Ili profecto, et in nomine Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actis Apostolorum legitur, baptizati sunt, rebaptizari non debent. » Idem docet S. Ambrosius, lib. I De Spiritu Sancto, cap. III, et Beda in Actor. X.

Secundo, S. Thomas, III part., Quest. LXVI, art. 6, censet Apostolos ex Dei dispensatione baptizasse in nomine Christi, ad nomen ejus illustrandum; nunc autem id non licere, nec

valere baptismum, nisi conferatur exprimendo tres personas SS. Trinitatis.

Verum alii Patres et Doctores passim censent non valere, nec unquam valuisse baptismum, nisi nominetur singulae personae SS. Trinitatis. Citat eos Suarez, III part., Quaes. LXVI, art. 6. Imo id ipsum definit Pelagius Pontifex, cap. Si revera de consecrat., dist. 4, ubi talem qui baptizatus est in nomine Domini, id est Christi, dicit esse rebaptizandum in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Idem asseverat Zacharias Pontifex eadem dist., cap. In Synodo Anglorum. Cum ergo ait Paulus nos baptizari in Christo, et Lucas in Actis, in nomine Jesu, intellige, in Christo, id est, primo, in auctoritate, virtute et meritis Christi; secundo, in baptismo a Christo instituto, qui conferitur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; tertio, in nomine Christi, sed non solo; quarto, probabile est Apostolos addidisse in baptismo haec verba, Jesu Christi, dicendo: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii ejus Jesu Christi, et Spiritus Sancti. Hoc enim plurimum conducebat ad illustrandum novum hoc nomen Christi apud Judaeos et Gentes, praesertim cum sic Christus poneretur cum Patre et Spiritu Sancto, auctor sanctificationis. Ita S. Basilii, lib. De Spiritu Sancto, cap. XII, aperte asserit in baptismi forma nullam trium personarum posse omitti; et ideo cum Paulus ait nos baptizari in Christo, vel in Spiritu Sancto, caeteras quoque personas intelligendas esse. « Siquidem, inquit, Christi appellatio, totius deitatis est professio: quippe quae simul declarat et Deum (Patrem) qui unxit, et Filium qui unctus est, et Spiritum Sanctum qui est unctio, sicut a Petro in Actis didicimus: Jesum Nazarenum, quem unxit Deus Spiritu Sancto; item in Isaie cap. LXI: Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. Et Psaltes, Psal. XLV: Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra participes tuos. »

IN MORTE. — Graece *ἐν θάνατῳ*, in mortem, id est in similitudinem et representationem mortis Christi baptizati sumus. Qui enim baptizantur et aquis immerguntur, Christum mortuum et sepultum representant allegorice, idque ut tropologica similitudine significant, sicut Christus mortuus est vite temporali, ita se mori peccato, ait S. Chrysostomus, per baptismum, quo peccata merguntur et sepeliuntur: mori, inquam, peccato, tum per vim et efficaciam baptismi, ut ait S. Augustinus, Enchir. I (ubi hinc probat infantes habere peccatum originale, quia scilicet baptizantur); tum per propositum sanctum novae vite, quod concepit baptizatus: ita Tertullianus, lib. De Penitentia.

Probat hic Apostolus nos mortuos esse peccato, nec illi vivere debere, ex eo quod per baptismum inserti sumus Christo, ut vivamus vita Christi et Christiana: haec enim ex diametro peccato repugnat.

4. CONSEPULTI SUMUS CUM ILLO PER BAPTISMUM IN MORTEM. — Probat Apostolus nos esse mortuos peccato, ex mystica baptismi sepultura: unde ait, *consepulti sumus, q. d.* Nos tanquam mortui peccato sepulti sumus in baptismo, sicut Christus mortuus corporaliter traditus est sepulture, nemo enim sepelitur nisi mortuus. Ritus ergo baptismi, scilicet trina immersio allegorice representat tres dies sepulture Christi, et tropologica representat sepulturam et mortem peccati. Unde ex hac causa et representatione, in die sepulture Christi, scilicet sabbato sancto, solemnis baptismus celebrari solet. Vide Damascenum, lib. IV De Fide, cap. x.

Nota hic dissimilitudinem inter sepulturam Christi et baptismum. Christus enim prius mortuus est, quam sepellus: haec vero baptismi sepultura, quia Sacramentum est, mortem peccati in nobis efficit; itaque morte peccati est prior et anterior, non tempore, sed natura, ut recte advertit Pererius et Toletus, et hoc est quod ait Paulus: « Consepulti sumus in mortem, » q. d. Cum Christo in baptismo quasi sepelitur, ad hoc ut moriamur peccato: hanc enim peccati mortem affert et inducit haec sepultura baptismi. Hinc moraliter Patres monent nos, ut semper ante oculos habeamus professionem, quam fecimus in baptismo, dicentes: « Abrenuntio Sanae, » et consequenter peccato.

« Ingressus es, inquit S. Ambrosius, lib. De his qui mysteris initiatur, cap. II, regenerationis sacramentum, repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo et operibus ejus, mundo et luxurie ejus ac voluptatibus, tenetur vox tua non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Praesentibus angelis locutus es: non est fallere, non est negare. » Et S. Augustinus, lib. IV De Symbolo ad Catech., cap. I, tom. IX: « Exclusus est, inquit, inimicus de cordibus vestris; hinc vos renuntiate professi estis, in qua professione non hominibus, sed Deo et angelis ejus conscribentibus dixistis: Renuntiate non solum vobis, sed et moribus; non tantum sono linguae, sed et actu vite; nec tantum labii sonantibus, sed et operibus pronuntiantibus. Scitote vos cum calido, antiquo et veteroso inimico suscepisse certamen: non in vobis post renuntiationem inventa opera sua, non jura vos attrahat in servitium suam; deprehenderit enim et detegeris, Christiane, quando aliud agis, et aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonstras in opere, non tenens promissionis tuae fidem: modo ingrediens ecclesiam orationes fundere, post modicum in spectantibus cum histrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renuntiasti? » Hinc etiam baptizatis sacerdos dat vestem candidam, quasi tesseram puritatis et innocentiae, dicens: « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Christi,

« Ingressus es, inquit S. Ambrosius, lib. De his qui mysteris initiatur, cap. II, regenerationis sacramentum, repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo et operibus ejus, mundo et luxurie ejus ac voluptatibus, tenetur vox tua non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Praesentibus angelis locutus es: non est fallere, non est negare. » Et S. Augustinus, lib. IV De Symbolo ad Catech., cap. I, tom. IX: « Exclusus est, inquit, inimicus de cordibus vestris; hinc vos renuntiate professi estis, in qua professione non hominibus, sed Deo et angelis ejus conscribentibus dixistis: Renuntiate non solum vobis, sed et moribus; non tantum sono linguae, sed et actu vite; nec tantum labii sonantibus, sed et operibus pronuntiantibus. Scitote vos cum calido, antiquo et veteroso inimico suscepisse certamen: non in vobis post renuntiationem inventa opera sua, non jura vos attrahat in servitium suam; deprehenderit enim et detegeris, Christiane, quando aliud agis, et aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonstras in opere, non tenens promissionis tuae fidem: modo ingrediens ecclesiam orationes fundere, post modicum in spectantibus cum histrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renuntiasti? » Hinc etiam baptizatis sacerdos dat vestem candidam, quasi tesseram puritatis et innocentiae, dicens: « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Christi,

« Ingressus es, inquit S. Ambrosius, lib. De his qui mysteris initiatur, cap. II, regenerationis sacramentum, repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo et operibus ejus, mundo et luxurie ejus ac voluptatibus, tenetur vox tua non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Praesentibus angelis locutus es: non est fallere, non est negare. » Et S. Augustinus, lib. IV De Symbolo ad Catech., cap. I, tom. IX: « Exclusus est, inquit, inimicus de cordibus vestris; hinc vos renuntiate professi estis, in qua professione non hominibus, sed Deo et angelis ejus conscribentibus dixistis: Renuntiate non solum vobis, sed et moribus; non tantum sono linguae, sed et actu vite; nec tantum labii sonantibus, sed et operibus pronuntiantibus. Scitote vos cum calido, antiquo et veteroso inimico suscepisse certamen: non in vobis post renuntiationem inventa opera sua, non jura vos attrahat in servitium suam; deprehenderit enim et detegeris, Christiane, quando aliud agis, et aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonstras in opere, non tenens promissionis tuae fidem: modo ingrediens ecclesiam orationes fundere, post modicum in spectantibus cum histrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renuntiasti? » Hinc etiam baptizatis sacerdos dat vestem candidam, quasi tesseram puritatis et innocentiae, dicens: « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Christi,

« Ingressus es, inquit S. Ambrosius, lib. De his qui mysteris initiatur, cap. II, regenerationis sacramentum, repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo et operibus ejus, mundo et luxurie ejus ac voluptatibus, tenetur vox tua non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Praesentibus angelis locutus es: non est fallere, non est negare. » Et S. Augustinus, lib. IV De Symbolo ad Catech., cap. I, tom. IX: « Exclusus est, inquit, inimicus de cordibus vestris; hinc vos renuntiate professi estis, in qua professione non hominibus, sed Deo et angelis ejus conscribentibus dixistis: Renuntiate non solum vobis, sed et moribus; non tantum sono linguae, sed et actu vite; nec tantum labii sonantibus, sed et operibus pronuntiantibus. Scitote vos cum calido, antiquo et veteroso inimico suscepisse certamen: non in vobis post renuntiationem inventa opera sua, non jura vos attrahat in servitium suam; deprehenderit enim et detegeris, Christiane, quando aliud agis, et aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonstras in opere, non tenens promissionis tuae fidem: modo ingrediens ecclesiam orationes fundere, post modicum in spectantibus cum histrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renuntiasti? » Hinc etiam baptizatis sacerdos dat vestem candidam, quasi tesseram puritatis et innocentiae, dicens: « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Christi,

Baptismus polchre in processu temporalium Christianis peccatoribus.

Distinctionum inter sepulturam Christi et baptismum.

Moralis de abrenuntiatione Sanae et peccati, quam faciunt Christiani in baptismo.

Baptizatis sacerdos dat vestem candidam.

ut habens vitam æternam. » Qua de re ita Lactantius canit in *Carmine paschali* :

Candidus egreditor niveis exercitus undis,
Alque vetus vitium purgat in amne novo.
Fulgens animus vestis quoque candida signat,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.

Quare patheticè Murilla Diaconus, apud Victorium Utiensem, lib. III *Persecution. Wandal.*, ad Elpidophorum apostatam et carnificem tam suum quam aliorum orthodoxorum, expandens et ventilans lintea illa, quibus Elpidophorum olim e sacro fonte susceperat : « Hæc, inquit, sunt lintea, Elpidophore, minister erroris, quæ te accusabunt, dum majestas venerit judicantis, custodiende diligentia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abyssu putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te acrius persequuntur flammantem gehennam cum cœperis possidere, quia indidisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis et fidei sacramentum. Quid factorus es, miser, cum servi patris familias ad cenam regiam congregare cœperint invitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus, exutum stolam Rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi : Amice, quomodo huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video quod contuleris, non nosco quod dedisti. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virginæ membrorum decem mensibus texti, et tenebrosas crucis, quas extendens aqua mundavi, et purpura mei sanguinis decoravi, non conspiciunt oculi mei; characterem non video Trinitatis; talis non poterit interesse epulis meis : ligate eum pedibus et manibus, » etc.

UT QUOMODO CHRISTUS RESURREXIT A MORTUIS PER GLORIAM PATRIS, ITA ET NOS IN NOVITATE VITÆ AMBULEMUS. — Per gloriam Patris, id est per divinam virtutem; vel, ut Theodoretus et Theophylactus, per propriam divinitatem suam; eadem enim est gloria, sive gloriosa divinitas Patris et Filii.

Secundo et aptius Cajetanus, ut plenior sit comparatio inter Christum et nos, sic explicat, per gloriam Patris, id est, inquit, per vitam gloriosam et immortalem, quam Christus resurgens accepit a Patre, q. d. Christus resurrexit ad hoc, ut gloriosam et divinitati convenientem vitam ageret, qualis docet Filium Dei. Unde congruum est, ut et nos baptismum resurgentes novam vitam dignam filiis Dei agamus, idque continuo et constanter in ea pergendo et proficiendo : hoc enim significat verbum, *ambulemus*.

Posset tertio, Græcum *διὰ* verti propter, vel ut Syrus verit, in gloriam Patris. Valde enim glorificatus est Pater in resurrectione et resurrectione Christi. Præclare S. Augustinus in *Enchiridion*, cap. LIII : « Quidquid, inquit, gestum est in cruce Christi, in sepultura, in resurrectione tertia die,

in ascensione in celum et sede ad dexteram Patris, ita gestum est, ut illis rebus non tantum mystice dictis, sed etiam gestis, configuraretur vita Christiana, quæ hic geritur. Nam, propter ejus crucem dictum est: Qui Jesu Christi sum, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis; propter sepulturam : Consepulsi sumus cura Christo pro baptismam in mortem; propter resurrectionem : Ut quemadmodum Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus; propter ascensionem sedemque ad dexteram Patris : Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. »

3. SI ENIM COMPLANTATI FACTI SUMUS SIMILITUDINI MORTIS EJUS, SIMUL ET (supple, complantati similitudini) RESURRECTIONIS ERIMUS. — Excitat hic Apostolus ad novitatem vitæ, per spem resurrectionis.

Nota: Pro complantati, græce est *σπαρα*, quod non est participium, sed nomen, quasi dicas, *consistit*. Jam sensus est, si Christo insiti sumus, perinde ac rami inseruntur arbori, ut ex ea succo sugant et hauriant, sic ut ex morte Christi, cujus similitudinem gessimus in baptismo, tanquam e radice similem quamdam peccati mortem sugamus, ut nimirum per mortem Christi, in qua baptizati sumus, mortui simus peccatis; si, inquam, ita inseramur Christo, participes quoque erimus resurrectionis Christi. Ergo *similitudini* ex hebraismo accipitur pro *similitudine*, id est in conformationem mortis Christi. Posset tamen cum Syro sic accipi: *similitudini*, id est, per similitudinem, vel in similitudine, puta in baptismo, quæ est similitudo et representatio mortis et sepulture Christi.

Verum antithesis sequens primum sensum exposcit; nam pari modo tacite subdit Apostolus, quod aliquando complantati et insiti erimus Christo, similitudini, id est ad similitudinem, resurrectionis ejus, ut nimirum ex Christo quasi resurgente, similem nos ipsi resurrectionem sugamus et participemus. Persistit Paulus in metaphora plantæ. Sic enim sacra Scriptura Christum vocat virgultum et vitem, nos palmites, et Christus in nobis dicitur crescere, nosque in Christo dicimur adolescere, esseque arbores frugifera, quas ministri Christi dicuntur plantare et rigare. Dicit ergo: Sicut rami in arbore insitus, moriente quasi per hiemem arbo, et illi pariter etiam ipse commoritur, et rursus arbore tempore veris quasi resurgente, una quoque ramus resurgit; sic qui Christo coinsitus, peccato commoritur, in hieme hujus vitæ et passionis: et hic Christo quoque in vere illo universali resurrectionis, cum novum celum et nova terra repullulascunt, consergetur ad gloriam. Ita Origenes. Unde et Tertullianus, lib. *De Carnis resurrect.*, cap. XLVII, sic legit: « Si enim consati sumus simulacro mortis Christi, simul et resurrectionis erimus; » illudque au-

explicat: « per simulacrum (per representationem) enim morimur in baptismo, sed per veritatem resurgemus in carne, sicut et Christus. »

Sensus ergo est, q. d. Paulus: Sicut mortis et passionis Christi in hac vita consortes facti sumus, ita pariter et resurrectionis Christi in futura vita consortes femus: nam et huic insiti sumus, utpote cujus, æque ac mortis Christi, in baptismo gessimus similitudinem. Nam: sicut immersione, quæ fit in baptismo, configuramur Christo mortuo et sepulto; ita vicissim emersione ex aquis baptismi, configuramur Christo resurgenti: quod si autem resurrectionis Christi participes futuri sumus, fierique debemus; ergo pariter in novitate vitæ, quam resurrectio Christi significat, quamque resurrectio nostra postulat et prærequirit, ambulandum nobis est.

Pulchre Nazianzenus, orat. 1 in Pascha: « Heri, inquit, cum Christo in crucem agebar, hodie simul cum illo glorificor; heri commoriebar, hodie simul vivificor; heri consespelebar, hodie simul resurgo, » etc. Et Tertullianus, lib. *De Corona militis*, cap. XIV: « Christus, inquit, favos post fella gustavit, nec antea Rex glorie a celestibus est salutus, quam rex Judæorum proscriptus in cruce: minoratus, primum a Patre modicum citra angelos, ita gloria et honore coronatus est. » Ita et nos, si hic fella gustemus, postea favos cum Christo gustabimus.

Aliter hæc explicat Toletus et Adamus; nimirum, ut complantati resurrectioni Christi, sit idem quod in novitate vitæ ambulare, uti præcessit, q. d. Paulus: Si tanquam sruoli quidam insiti sumus Christo per baptismum, sic ut similitudinem mortis ejus in nobis habeamus, moriendo peccatis, erimus quoque hoc ipso complantati, sive insiti, vel ingenerati similitudini resurrectionis ejus: quæ similitudo posita est in novitate vitæ, ut nimirum sicut Christus ad novam et beatam vitam resurrexit, ita quoque nos ad novitatem vitam resurgamus et in ea vivamus et ambulemus. Verum si hoc voluisset Apostolus, dixisset potius, *simul et resurrectionis sumus*; jam autem non dicit *sumus*, sed *erimus*: unde magis genuine et proprie videtur spectare futuram resurrectionem.

Nota vim præpositivis *ἐν*, id est cum, in Græcis Apostoli vocibus, *ἐν* *τῷ* *Χριστῷ*, *ἐν* *τῷ* *Χριστῷ*, *ἐν* *τῷ* *Χριστῷ*, id est cum complantati sumus, consesulati, conerucifixi, conviventes, compatientes, conformati, conregnantes, conglorificati Christo: *ἐν* enim significat primo, similitudinem nostram in his cum Christo.

Secundo, significat causam omnium horum in nobis esse hanc, quod scilicet simus uniti Christo, quasi rami arbori, ita ut hæc omnia quasi succum arboris Christi a Christo Christique cruce et passione sugamus.

Tertio, *ἐν* significat effectum et fructum quem

Christus a nobis requirit, ut scilicet hæc conemur cum Christo in nobis perficere, Christumque in hisce assidue imitari et prosequi, ut cum ipso pariter glorificemur.

6. HOC SCIENTES, QUIA (QUOD) VETUS NOSTER HOMO SIMUL CRUCIFIXUS EST. — Refer *hæc scientes*, ad omnia precedentia, sed maxime ad *hæc mortui sumus*, et ad *complantati facti sumus similitudini mortis ejus, ut in novitate vitæ ambulemus, q. d.* Debemus mortui esse peccato, et in novitate vitæ ambulare, *hæc scientes*, id est, cum sciamus (per hebraismum enim ponitur participium pro verbo) quod vetus noster homo crucifixus sit (1).

Nota: *Vetus homo*, inquit D. Thomas, primo, est macula ex actu peccati relicta; secundo, est ipsa consuetudo peccandi; tertio, est concupiscentia; quarto et clarius Toletus: *Vetus homo*, inquit, dicitur is qui peccatum et concupiscentias, nascendo ex veteri Adamo, traxit et sequitur, puta, vetus vita, veteres mores, vetus in concupiscentiis et peccatis, instar veteris Adami, vivendi ratio, uti pluribus dicam cap. VII. Hic ergo jam dictus vetus homo crucifixus est cum Christo, primo, per representationem; baptismum enim representamus crucem Christi, et vitiorum, scilicet nos cum Christo esse crucifixos, et crucifixisse nostra vitia; secundo, per efficientiam, quia scilicet virtute Christi in cruce mortui, que baptismum nobis applicatur, peccata nostra deleta sunt. Crux enim peccatorum nostrorum est mors et destructio.

UT DESTRUATUR CORPUS PECCATI. — Primo, Origenes, Chrysostomus, Ambrosius, Anselmus et Toletus: « Corpus peccati, » inquit, est tota peccatorum massa, quæ unus est corpus hominis veteris, cujus membra sunt libido, avaritia, fornicatio cuiuslibet Christiano mortificanda, ut ait Apostolus *Coloss.* III, 5. Hanc peccatorum massam vocat Apostolus « corpus peccati, » ut persistat in metaphora crucis, de qua dixit: *Vetus noster homo crucifixus est*: non enim accidentia, nec spiritus, sed corpora hominum crucifiguntur solent.

Nota hic peccata non tegi per justitiam imputativam, sed omnino mori et deleri in baptismum pro gratiam et justitiam infusam, ut hic coactus fatetur Calvinus sui oblitus.

Secundo, idem Origenes sic explicat, ut corpus peccati, id est corpus in peccato conceptum, nutritum et peccare solitum, destruitur, non substantia, sed qualitate, id est enervetur: hoc enim est Græcum *καταργηθῆναι*. Unde et Tertullianus, lib. *De Resur. carnis*, cap. XLVII, sic legit et explicat:

(1) Pergit Paulus ex cruce, morte et resurrectione Christi, multas sumere similitudines, et eis aptare allegorice loquendi genera. Adjungit prospopœiam, qua delectatur plurimum. Veterem illam sententiam consuetudinem dicit, ad similitudinem Christi cruci alligandam esse; sicut cruci alixus non sine gravi dolore moritur, ita illa vitiosa natura non sine dolore vi sua privatur.

Vetus homo crucifixus est cum Christo dupliciter.

Corpus peccati, tota peccatorum massa.

« Ut evacuatur corpus delinquentiae, per emendationem vite, non per interitum substantiae. »

Tertio, Theodoretus sic legit, ut corpus nostrum evacuatur peccato, id est, ut peccatis sit vacuum; verum primus sensus Apostoli menti et phrasi magis est conformis.

7. QUI ENIM MORTUUS EST, JUSTIFICATUS EST A PECCATO. — Causam dat cur ultra non debeamus servire peccato: Quia, inquit, qui conformatus Christo crucifixo, et morti Christi in cruce morientis, mortuus est peccato, seu vite veteri, hic « justificatus, » id est absolutus est prorsus a peccato, ut non debeat habere eum eo commercium: sicut homo mortuus absolutus est ab hujus vite negotiis, ut iis se miscere non debeat, nec possit.

Secundo, S. Basilius, lib. De Baptismo: « Qui, inquit, mortuus est, hic justificatus, id est purgatus est a peccato per justitiam a Deo datam et infusam. »

Tertio, specialius et profundius, juxta primum sensum S. Chrysostomus et Theodoretus sic explicant, tanquam alludat Paulus ad servum, qui dum vivit, servituti astringitur, sed in morte ab eadem absolvitur et liberatur: hanc enim metaphoram servi, vers. 16 et seq., urget Apostolus, q. d. Sicut servus mortuus, per mortem justificatus, id est absolutus et liberatus est a jure et dominio heri, puta a servitute, ita ut herus in eum nullum herile habeat jus vel imperium: pari modo et nos a servitute peccati justificati, id est liberati et absoluti sumus hoc ipso quo eidem mortui sumus per baptismum, ut proinde amplius peccato vacare et servire non debeamus.

8. SI MORTUI SUMUS CUM CHRISTO, CREDIMUS QUIA SIMUL ETIAM VIVEMUS CUM CHRISTO. — « Simul vivemus, » in vita nimirum futura, beata et aeterna. Ita Origenes, Chrysostomus, Theodoretus et Anselmus. Secundo, Toletus: « Credimus, inquit, id est confidimus, quod simul cum Christo in nova vita gratiae vivemus, id est vivere pergemus. » Sed prior sensus planior est: Apostolus enim more concionatoris, identidem Christianis proponit premium aeternae vitae, ut nos ad bonam sanctamque vitam alliciat et excitet, ideoque ab analogo baptismi, salit ad tropologiam, puta a resurrectione salit ad mortificationem vitiorum, et novitatem vite; et mox ab ea ad resurrectionem redit, idque facit secundo et tertio, sed aliis et aliis verbis. Nam hanc baptismi analogem sive resurrectionem proposuit vers. 5, et eandem hoc vers. 8, et rursum vers. 9 et 11, aliis verbis inculcat. Rursum eidem tropologiam de novitate vite praecepit vers. 4, et iterum subnexuit vers. 6, 7, 9, 11 et seq.

Idem faciendum est cuius ecclesiasticae, ut scilicet miscet premia cum virtutibus, utque suis auditoribus jam caelum et caelestes coronas, jam fugam vitiorum et Christianos mores, quibus caelestes coronas et qui dicitur, proponat.

9. SCIENTES QUOD CHRISTUS RESURGENS (Græce *ἐγχείη*, id est suscitatus, vel qui resurrexit, est enim proteriti temporis) EX MORTUIS JAM NON MORITUR, MORS ILLI ULTRA NON DOMINABITUR. — Perdent hæc a præcedentibus, q. d. Si mortui sumus peccato, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo, in vita scilicet beata et immortalis. Scimus enim Christum, postquam resurrexit a mortuis, talem vitam jam vivere, nec amplius moriturum, imo mori non posse. Cum ergo vita nostra beata post resurrectionem similis et conformis sit futura vite Christi, sequitur nos quoque tunc amplius non morituros, imo mori non posse. Ex quo discursu tacite Christianis colligendum relinquit Apostolus, eos utpote jam mortuos peccato, et tractatos in novitatem vite, adeoque orientes hic beatam vitam, et tendentes ad gloriosam immortalitatem, constanter in hac vita vitæque sancta persistere debere, ut in mortem peccati non recidant, sed sanctam et fellicem immortalitatem per constantiam vite pia et Christiane representent atque inchoent. Infert Origenes ex eo quod ait Apostolus: « Mors illi ultra non dominabitur, » ergo mors antea, puta in cruce, dominata est Christo. Porro Origenes per mortem intelligit diabolum; sed clarum est ex præcedentibus mortem proprie hic accipi. Mors ergo quasi dominus et rex hic inducitur, que Christo omnibusque hominibus fuit dominata, sed per Christum dominio hoc suo est spoliata.

10. QUOD ENIM MORTUUS EST PECCATO, MORTUUS EST SEMEL. — S. Hilarius, lib. IX De Trinit., putat quod esse relativum, sique verit et legit, « quod mortuum est, peccato mortuum est semel; quod autem vivit, vivit Deo, » q. d. Mortuum est Christi corpus semel propter peccatum, sed vivit et vixit, vivetque semper ejus divinitas; et ita vertendum esse contendit Faber Stapulensis, qui nostrum taxat interpretem, quod veritat mortuus non mortuum. Verum nostrum Interpretem defendit Erasmus, et alii passim, imo et Beza. Græcum enim *ἐ*, id est quod, pro *ἐν* capitur, vel certe subaudiendum est *κατά*, q. d. *καθ' ἑ*, id est in eo quod mortuus fuit, vel quantum ad mortem Christi attinet, semel ipse peccato mortuus est: aptius enim dicitur Christus mori et vivere, quam corpus Christi; ne scilicet videatur cum Nestorio separare in Christo corpus et hominem a deitate.

PECCATO MORTUUS EST SEMEL. — Hilarius, lib. IX De Trinit., et Oecumenius: « Peccato, » inquit, id est corpore, puta corporaliter, mortuus est semel Christus. Corpus enim dicitur « peccatum » metonymice, quia peccati est subjectam. Simili sensu vocatur « caro peccati, » licet in Christo tantum fuerit similitudo carnis peccati: vel ut Paterius explicat, « mortuus est Christus peccato, » id est vite passibili et mortali, quælis est in corpore hoc peccati subditio.

rum, jam obliedus conatus proposita. Vers. 9.

Erne Origenis putatulis mortem, ab eadem bellum. Christo dominatum. Vers. 10.

Faber lectis færens Nestorio hic rejicitur.

Triplis horum verborum es plicatio

Secundo, S. Ambrosius, serm. 18 in Psal. cxviii, vers. 7: Mortuus, inquit, est Christus « peccato, » id est peccatori, puta propter peccatores.

Tertio et optime, S. Chrysostomus et Theodoretus, mortuus est Christus « peccato, » id est propter peccatum, ad peccatum in nobis mortificandum et abolendum; hanc enim vim habet *τομὴ* dativi Hebræis. Aliter ergo Christus mortuus dicitur peccato, aliter nos; Christus effective, nos subjective; Christus semel *ἀπὸ* peccati, est mortuus, nos autem *κατά* nominaliter, quasi semper mortui peccato esse et permanere debeamus.

QUOD AUTEM VIVIT, VIVIT DEO. — « Vivit Deo, » id est divinitate et anima. Ita Oecumenius.

Secundo, S. Chrysostomus et Toletus: « Vivit Deo, » id est per Dei virtutem.

Tertio et optime, Christus jam post resurrectionem « vivit Deo, » id est apud Deum, et similes Deo vivit vitam, caelestem, divinam, beatam, immortalem. Rursum, « vivit Deo, » id est ad Dei gloriam, ut Deum perpetuo laudet et celebret: sicut enim mortuus est propter peccatum, sic vivit propter Deum et Dei gloriam.

11. ITA ET VOS EXISTIMATE VOS MORTUOS QUIDEM ESSE PECCATO, VIVENTES AUTEM DEO. — Quis sit mortuus peccato, pulchre et minutim explicat S. Prosper, lib. De Vita contemp., cap. xxi: « Quid est, inquit, mori peccato, nisi damnandis operibus omnino non vivere, nihil concupiscere carnaliter, nihil ambire? Ut sicut qui mortuus est carne, nulli jam detrahatur, nullum aversatur, despicitur, nullus judicium callida circumventionem corrupit, nemini violentus existit, neminem cahmuniatur aut opprimil, non invidet bonis, aut insultat afflictis, non luxurie carnis inservit, non violentie delictis in se bibendi sitim bibendo magis ac magis accendit, non odiorum facibus inardescit, non compendia injusta setatur, non iniqua potentibus aut divitibus adulatur, non iniqua curiositate rapitur, non officiosis occurritum saturata distenditur, non officiosis occurritum saturationibus delectatur, nec superbiorum injuriis fatigatur; non eum superbia inflat, non ambitio ventosa precipitat, non vana gloria turpiter jactat, non desiderium gloriose opinionis inflammatur, non distentio alieni actus illequeat, non ad societatem turpium turpitudinis amor invitat, non rabies insani furoris exagitat, non sumptuosarum deliciarum studium maculat, non ardor animosæ contentionis exanimat. » Deinde alio schemate per epitheta singularum vitiorum propria id ipsum prosequitur, dicens: « Quem non facit impudentem audacia, iniquum injustitia, ferum inelementia, varium inconstantia, pernicem contumacia, insanum vesania, deliciosum gula, rebellem inobediencia, vanum jactantia, invidem perfidia, letem facilitas, severum crudelitas, manducatoris turpis edacitas, impatientem mobilitas, mobilis inobilitas, varum spiritua-

lis infirmitas, iracundum animositas, insipiensum perversitas, verborum vanitas, ausuriosum malignitas: qui remotus est prorsus a secularibus illecebris, remotus ab immunditiis et imbecitibus, remotus ab insidiis alienis, remotus a rapinis vel occuloribus vel aperiis, remotus a motu dactilis sive perjuris, postremo remotus ab omni genere flagitorum atque facinorum, quibus carnaliter viventes, Deum offendant: sicut, inquam, carne mortuus nec facere ea potest, que dixi, nec pati, ita et his, et talibus vitis omnino non vivunt, qui viventes Deo, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigunt. »

VIVENTES AUTEM DEO, — ut scilicet spiritu Dei, sive vita spiritali et divina, puta vita gratiæ, non peccato, sed Deo servientes, vivatis, id est vitam hanc gratiæ in baptismo acceptam conservetis: enim viventes hic significat actum, non inchoatum, sed continuatum, juxta *cau. 32*. Unde ait, « existimate, » id est restipulate, cogitate, perpendite, resolvite, concludite, et omnino decernite, vos Deo deinceps semper debere et velle vivere.

IN CHRISTO, — id est, per Christum; quia ita vivit, ut amplius non moriatur, q. d. Pari modo, nec vos amplius mori debetis per peccatum. Sæpe Hebræi sumunt *ἐν*, id est in, pro *ἐν* similitudinibus, ut in Christo idem sit, quod instar Christi.

12. NON ERGO REGNET PECCATUM IN VESTRO MOR-TALI CORPORE, UT OBEDIATIS CONCUPISCENTIIS EUS. — « Peccatum » intellige, proprie dictum. Sic enim accepit peccatum Apostolus vers. 1, 2, 6, 7, 10 et 11.

Notat S. Chrysostomus et Theodoretus non dici: Non tyrannizet quasi invitis vobis peccatum, nisi vobis volentibus sponte acceptantibus, ac consequenter nobis invitis imperare et tyrannizare non potest.

Alii, non improbabiliter (1), metonymice capiunt hic « peccatum, » ut idem sit, quod fomes peccati et concupiscentiæ. Unde notant S. Augustinus, in Psal. xxxv, et Gregorius, lib. XIV Moral., cap. ix, non dicere Apostolum: Non sit, non habet in vobis peccatum, ut scilicet illi vos subjiciatis, ejusque desideris et concupiscentiis obediatis, ut sequitur.

Perperam ergo Beza sic explicat *non regnet peccatum, q. d. Apostolus*: Peccato et concupiscentiæ reluctetur spiritus, attamen illam non vincat. Sed perperam, ut dixi: nam si in hac loca spiritus non vincit carnem et concupiscentiam, ergo concupiscentia ipsa vincit et regnat. Nimirum fallitur Beza, nec videt quod aliud est esse vel existere peccatum, aliud, vincere peccatum et concupiscentiam. Est quidem in homine caro et concupiscentia, et in hæc vita plane extirpati

A vita gratiæ non est rebuendum ad morem peccati.

Peccatum non nisi volentibus dominatur.

Peccatum pro fomite peccati et concupiscentiæ.

Peccata Beza explicata.

(1) Imo pro *bilis*.

nequit, sed tamen in justo vincitur et supprimitur a dominante ratione et spiritu.

Nota *re mortali*, cum ait Apostolus : « In vestro mortali corpore, » stimulum dat ad pugnam et ad resistendum concupiscentiis, quia scilicet hæ fluxæ et evanide sunt, unaque cum mortali hoc corpore intermoriuntur. Unde notat hic S. Chrysostomus breve in hac vita et corpore, peccati æque ac luctu contra peccatum esse tempus, cum victoriæ et gloriæ sit æternum et immensum : « Quid ergo, o homo, longa hic, quid solida gaudia queris? breve est et caducum, quidquid hic vides. » Dicit ergo Apostolus : « Per Christum, gratia ejus quasi rex regnat in mentibus fidelium : ergo in iis non regnet peccatum. » Graviter et eloquenter S. Leo, serm. 1 De Quadragesima : « Si, inquit, mens rectori suo stibdit, et supernis muneribus delectata, terrene voluptatis incitamenta calcaverit, et in suo mortali corpore regnare peccatum non sineret, ordinatissimum tenebit ratio principatum, et munitiones ejus nulla spiritualium nequitiarum labefactabit illusio : quia tunc est vera pax hominis, et vera libertas, quando et caro animo iudice regitur, et animus Deo preside gubernatur. »

13. SED NEQUE EXHIBEATIS MEMBRA VESTRA ARMA INIQUITATIS PECCATO. — « ARMA, » id est instrumenta servientia peccato : sic enim Hebræi vocant *כלי חַסֵּם* *hele chamas, vasa*, id est, *arma iniquitatis*, quomodo vocantur Simeon et Levi, Genes. XLIX, 3.

Nota, in anima duplex et contrarium esse regnum peccati et justitiæ. Peccatum ad regni sui dilatationem utitur membris nostris, quasi armis, dum manu ad verbera, lingua ad detractiones, oculis ad curiositates abutitur. Contra fit in regno justitiæ, dum illa, manu ad eleemosynam, lingua ad Dei laudem, oculis ad studium utitur. Hac de causa Apostolus membra nostra vocat arma tam peccati quam justitiæ.

SED EXHIBETE VOS DEO, TANQUAM EX MORTUIS VIVENTES. — *q. d.* Quin potius ita vivite, ut ostendatis vos ex morte peccati resuscitatos esse ad vitam gratiæ. Videtur enim Paulus respicere ad vers. 11.

Secundo et plenius, *q. d.* Servite Deo, uti facere oportet eos, qui semel peccato mortui in baptismo, jam vivunt justitiæ et Deo, in nova vita Christiana, ad quam cum Christo et instar Christi resurrexerunt. Hunc esse sensum patet ex antecedentibus.

Tertio, aliqui sic explicant, *q. d.* Ita exacte, timorate et fervide servite Deo, ac si a morte naturali ad vitam revocati essetis. Cogitate quam pie et sancte vixerint, Deoque servierint qui in morte ad Dei tribunal rapti, ejus figuram, æque ac inferorum pœnas, et cœlitum gloriam spectarunt, ac deinde vite sunt resuscitati. Cogitate quantum peccentiam egerit S. Diethelmus, quam narrat Venerab. Beda, lib. V *Hist. Ang.*, lib. XIII, qui causam

tantæ austeritatis rogatus, non aliud respondebat quam : Austeriora vidi, frigidiora vidi. Similia habet Beda, *De Sancto Furseo*, lib. III, cap. XIX. Cogitate quales cruciatus sponte subierit S. Christina mirabilis, a morte rediens ad vitam, que se injiciebat in fornaces ardentes, in stagna gelidissima, in rotas molendinorum, ut cum iis volveretur et laceraretur, etc., idque ad hoc, ut animas (quarum horrendas pœnas in raptu viderat) e Purgatorio liberaret, ut refert Cardinalis Jacobus a Vitriaco in ejus Vita. Vos ergo hosce imitamine, ac oculis fidei mentisque spectate mortis horrorem, judicii terrorem, gehennæ acerbiteriam, æternitatis immensitatem, ac ita vivite, quasi ea oculis, æque ac ipsi, spectassetis, et a morte ad vitam redissetis : certo enim certius illa vos manent, uti certa fides vos docet. Hic sensus pius est, sed accommodatius potius quam genuinus, uti patet ex dictis.

14. PECCATUM ENIM VOBIS NON DOMINABITUR. — id est *dominari nequit*; *re* enim dominabitur *re* sumitur per iehraismum *דְּבָרָאֵי*, sive pro modo potentiali, occurrit Paulus objectioni huic : Quomodo possumus servire peccato, non peccato, cum imbecilles sumus ad resistendum peccato ejusque tentationibus; et hactenus lotus mundus, adeoque nos ipsi servierimus peccato? Respondet Apostolus : Licet peccatum in mundo, tempore Adæ, et tempore legis Mosaicæ dominatum sit, vobis tamen, o Christiani, qui per baptismum mortui estis peccato, et gratia Christi roborati, peccatum dominari non potest : intellege, per se et jure suo, uti dominatum fuit ante Christum, nisi videlicet vos ipsi sponte gratiam Christi abjiciatis, et dedatis vos peccato. Unde explicans causamque assignans, subdit Apostolus.

NON ENIM SUB LEGE ESTIS, SED SUB GRATIA, *q. d.* — Peccatum iis qui sub gratia sunt, dominari nequit, nisi ipsi libere se peccato subjiciant; iis vero qui sub lege sunt, non sub gratia, quasi jure hæreditario ab Adamo hæcque præscripto dominatur peccatum. Licet ergo peccatum fideles, qui sunt sub gratia, oppugnet, eisque bellum moveat, tamen iis suo nutu et imperio dominari nequit, quin vero facile ab iisdem per gratiam Spiritus Sancti vinci et domari potest. Præclare S. Leo, serm. 7 De *Jejunio decimi mensis* : « Fremis, inquit, adversarius, et cruentas inimicitias ad quietas converteri insidias, ut quos vincere fame et gelu, flammis ferroque non poterat, otio tabefaceret, cupiditibus irretiret, ambitione inflaret, voluptate corrumperet. Sed iis malis, atque aliis omnibus destruendis habet acies Christiana potentes munitiones, et arma victoriæ, Deo scilicet instruente milites suos, ut spiritu veritatis mansuetudo iram, largitas avaritiam, benignitas extinguat invidiam. Commutat etenim dextera. Excelsi corda multorum, rediit in novitiæm vastitas, et ab iniquitatis famulis ministri prodierunt.

Peccatum per se et suo jure dominari non potest in Christianis.

justitiæ. Subegit luxuriam continentia, humilitas arrogantiam propulsavit; et qui impudicitia soluerant, castitate niterunt. »

Secundo, Maldonatus, in *Notis manuscriptis*, sic explicat : « Non estis sub lege, » id est non accipitis spiritum servitutis, ut dicit cap. VII, sed spiritum adoptionis filiorum Dei. Itaque non debetis permittere ut quidquam aliud vobis dominetur. Atque ita sequitur, « Quid ergo peccabimus? (1) »

13. QUID ERGO PECCABIMUS, QUIA NON SUMUS SUB LEGE, SED SUB GRATIA? — Occurrit novæ objectioni. Objiciet enim quis : Dixisti, o Paule, nos non esse sub lege, sed sub gratia, ideoque peccatum nobis non posse dominari, ergo licenter et impune legem transilire et peccare possumus, atque indulgere nostris concupiscentiis et peccatis, quia liberi sumus, et quidquid faciamus, peccatum nobis dominari nequit; sed nos potius peccato accersamus, vel repellamus. Hoc enim est argumentum liberiorum etiam modernorum. Respondet Paulus : « Absit, » quia licet simus sub gratia, non sub lege, tamen legem aspernari aut prævaricari non licet; sed potius per gratiam legem adimplere debemus. Rursum, licet peccatum nobis per se et suo jure dominari nequeat, tamen nobis dominari potest, et de facto dominabitur, si sponte nos illi addicamus, et quasi servos ejus dominio subjiciamus. Et hoc est quod subdit Apostolus dicens :

Propter argumentum moderatum licentiam per libertatem ab omni lege relaxatam.

Deo non est prior rex est peccatum, sive inobedientia divinæ legis.

16. NESCIITIS QUONIAM CUI EXHIBETIS VOS SERVOS AD OBEDIENDUM, SERVI ESTIS EJUS CUI OBEDITIS, SIVE PECCATI (quod dicit) AD MORTEM, SIVE OBEDIENTIS (quæ dicit) AD JUSTITIAM. — Proponit hic Apostolus duos reges, eosque sibi invicem opponit : prior rex est peccatum, sive inobedientia divinæ legis : hujus servi sunt omnes peccatores, qui illi obediunt, quorum stipendium et finis est mors; posterior rex est obeditio, sive obedientia Dei et legis divinæ, puta Evangelii : hujus servi sunt omnes fideles, qui Evangelio obediunt; horum stipendium, fructus et finis est justitia et vita æterna. Hæc est quasi major propositio Apostoli, sub qua tacite hanc minorem subsumendam, et hanc conclusionem inferendam relinquit : Alqui, o fideles Christiani, in baptismo renuntiastis peccato, et devovistis vos servos Christo et fidei, ad obediendum Evangelio; ergo non estis servi peccati, nec peccato servire debetis, sed Christo et obedientiæ, id est fidei et Evangelio.

Nota : Lex Christi dicitur lex obedientiæ, quia locet homines obidere Deo, et (quod proprie hic peccat Apostolus) fidei, Christo, Evangelio, Præ-

(1) Quum verba *lex et gratia* sibi opponuntur, prius legem Moisi, posterius Evangelium designat. Igitur sensus est : Non amplius legi Mosaicæ obstricti estis, quæ jubet, minuat pœnas; sed Evangelio, eoque libentius Deo obsequi debetis, quod nos jam non per minas et pœnas, sed per promissiones allicit, imo sibi per Spiritum Sanctum charitate devoti.

latis, Principibus, facitque sibi subditos, flexiles et obediētes, uti experientia constat, et confitentur ipsi quoque Ethnici principes moderni in Japonæ et India.

17. GRATIAS AUTEM DEO, QUOD FUISTIS (esse decessistis) SERVI PECCATI, OBEDITIS AUTEM EX CORDE IN EAM FORMAM DOCTRINÆ, IN QUAM TRADITI ESTIS. — Græce *εἰς τὴν παραδόντα τύπον διδασχῆς*, *q. d.* Obeditis doctrinæ Evangelicæ, in quam quasi in typum immissi estis a Deo et Apostolis, ut illi, quasi formæ et typo vos apprimatis et conformetis. Sicuti enim charta typis typographorum impressa in se exprimit typorum litteras, et doctrinam litteris contentam; ita pariter vos vestra obedientia Evangelicæ doctrinæ, quasi formæ, typo et normæ recte vivendi vos apprimetis et conformantes, vita vestra et moribus eandem exprimitis et representatis.

18. LIBERATI AUTEM A PECCATO, SERVI FACTI ESTIS JUSTITIÆ. Pendet hæc sententia a precedenti, scilicet, « gratias autem (ago) Deo, quod fuistis servi peccati, » eamque continuat et explet.

19. HUMANUM DICO, PROPTER INFIRMITATEM CARNIS VESTRÆ : SICUT ENIM (*q. d.* humanum enim est ut sicut) EXHIBUISTIS MEMBRA VESTRA SERVIRE IMMUNDITIE ET INIQUITATI AD INIQUITATEM, ITA NUNC EXHIBETE MEMBRA VESTRA SERVIRE JUSTITIÆ, IN SANCTIFICATIONEM. — Tertullianus, lib. *De Resur. carn.*, XLVII, legit : « Sicut exhibuistis membra vestra famula immunditiæ et iniquitati, ita et nunc exhibete membra vestra famula justitiæ in sanctificationem. »

Sensus est : Ego a vobis, o Romani Christiani, rem exigo humanam, id est æquam, moderatam et facilem (similis phrasit est *Reg. vii, 14*; et *I Cor. x, 13*), ut scilicet, tantum tantoque conatu studeatis justitiæ « in sanctificationem, » id est, ut in dies magis magisque sanctificemini, quanto olim studuistis « iniquitati ad iniquitatem, » id est, ut ex una iniquitate rueretis in aliam, fieretisque semper sceleratiores, *q. d.* Majora a vobis, o fideles, possem exigere cum *Baruch.* cap. IV, vers. 28, ubi sic ait : « Sicut fuit sensus vester, ut erraretis in Deo, decies tantum iterum converentes requireretis eum; » verum ego ex humanitate, non tantum, non amplius, sed par studium, requiro.

Pulchre hæc explicat ex S. Augustino S. Anselmus : « Sicut, inquit, ad peccandum vos nullus cogebat timor, sed ipsius libido voluptasque peccati; sic ad justè vivendum non vos supplicii metus urgeat, sed duat delectatio charitasque justitiæ. Sicut ergo ille iniquissimus est, quem ne pœnæ quidem temporales deterrant ad immundi operibus sordida voluptatis; ita justissimus ille est, qui ne pœnarum quidem temporalium timore revocatur a sanctis operibus luminosissimæ charitatis. »

Et Origenes : « Pudorem, inquit, hisce verbis auditoribus incutit Apostolus, ut hoc saltem obsequium impendant justitiæ, quod prius impen-

Tanto magis stridenda virtuti, quanto quis secutus est vitia.

Pulchra exhortatio, quæ cadent Anselmus et Origenes tantum servit justitiæ, quantum quis servit iniquitati.

derunt iniquitati, quasi dicat : Currebant prius pedes vestri ad effundendum, nunc autem ad liberandum sanguinem currant. Protendebantur manus prius ut aliena diriperent, nunc prolestantur ut propria largiantur. Circumspiciebant prius oculi alienum ad concupiscendum, nunc circumspiciant pauperes ad miserendum, et unius ejusque membri ministerium, quod exhibuit vitii, aptet virtutibus, et actum quem exhibuit immunditie, ad castitatem nunc sanctitatemque convertat.

Videtur hanc justitiam hic pro omnibus simul virtutibus nominasse : sicut e contrario iniquitatem pro omnibus simul vitiiis posuisse. Opponit enim Apostolus a vers. 12 hucusque regnum justitie et regnum peccati, sive iniquitatis et injustitie. Quare nimis arcte aliqui per iniquitatem et injustitiam intelligunt adulterium : per immunditiam, alias libidines, que sine proximi injuria fiunt ; per sanctitatem et justitiam intelligunt castitatem. Moraliter vide quoque S. Gregorium, lib. XIX Moral., cap. xxv, et Bernardum, Tractatu de Vita solitaria. Nimirum multi, ut luxurie, lacris, crapule serviant, ad omnia patientia fortes sunt : post conversionem ad virtutem vires sibi deesse censeantur.

Alii cum Syro sic explicant : « Humanam dico, id est loquor hominum more, ut ad vestrum captum me demittam, utendo nomine servitutis et libertatis in rebus spiritualibus (1).

Alii volunt hanc esse verba, quasi premoilentis, et veniam petentis, quia de rebus inhonestis locutus erat, sed primus sensus jam datus est genuinus.

20. CUM ENIM SERVI ESSETIS PECCATI, LIBERI FUISTIS JUSTITIE. — « Justitie, » id est a justitia ejusque pulcherrimo statu, g. d. Cum serviretis peccato, expertes fuistis justitie : subtraxistis enim vos dominio justitie, et quasi omni lege soluti, in peccata ruistis. Ita Anselmus, quem vide. Dat enim Apostolus hic causam cur sub peccato servierint iniquitati in iniquitatem ; curque fuerint effusi in omnia scelera, quia scilicet omnino expertes erant justitie, ac proinde quasi omni freno soluti, currebant ad omnes voluptates vestras. Rursum opponitur hanc sententia illi, vers. 18, « Liberi a peccato, servi facti estis justitie. »

Objicit Beza : Hi peccatores sunt servi peccati, eique mancipati, ergo non habent liberum arbitrium : « Miror, ait, qua fronte Sophiste suum audeant tueri liberum arbitrium, liberum sane justitie, servum autem peccati. » Insuper, quasi liberum vocetur arbitrium quod peccato servit. Itaque

Respondeo cum S. Bernardo, lib. De Gratia et E libero arbitrio. Triplex est libertas, nature, gratie,

(1) Ita et S. Chrysostomus : *Humanum loquor*, id est, ait, dicam de his rebus humana concludendi ratione, exemplis desumptis ab his rebus, que in consuetudine posite sunt.

Appo-
theg-
ma de te-
pulis post
conversionem
stolentia.

Nota : Apostolus hic describit duplex regnum, Dei et peccati : in utroque sunt arma membra nostra : nullus et servi illius sunt homines justii, hujus inquit ; hujus stipendium est mors, illius vita eterna. Unde secundo, apta antithesis ejus quod precessit : « Stipendia peccati mors, » exigebat ut pari modo diceret : « Stipendium vero justitie est vita eterna, » perinde ac alibi eandem vocat et bonam justitie ; maluit tamen dicere : « Gratia Dei est vita eterna, » quia hanc epistola contra Judaeos et Gentiles operibus legis vel nature profidentes, necessitatem gratie Christi passim inculcat ; et quia dissimilis est hic ratio peccati et justitie : peccato enim non gratie, sed quasi stipendium omnino debitum redditur mors et damnatio ; non sic justitie meritis redditur vita eterna. Hec enim merita manant ex gratia, quasi semine et radice ; gratia, inquam, indignis collata, unde et ipsa vocari possunt, et reipsa sunt gratia. Ita S. Augustinus, epist. 408. Unde idem S. Augustinus primam gratiam, vocat gratiam ; vitam vero eternam, vocat gratiam pro gratia : et « Deus cum coronat nostra merita, quid aliud coronat quam sua dona? » ait ex S. Augustino Coelestinus Papa ad Episcopos Galliarum, cap. XII, et Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. XVI.

Pecca-
tum ex
malitia
ma ex-
terius
interius
non lib-
pudicitia
tunc ex-
tenu-

Merita
habita
non sunt
malitia
aut
lib-

Secundo, vita eterna dicitur gratia, quia licet operibus ex gratia faciat debeat vita eterna, amen, si labor noster nude spectetur, ipsa est gratia, quia non sunt condigne passionibus hujus temporis ad futuram gloriam : ita Theodoretus. Gratia ergo est vita eterna, quia exigui operibus, laboribus et passionibus obtinetur. Sicut si rex pauperem adoptaret in filium, hac lege, si vellet sibi obedire, diceretur eum adoptare ex gratia.

Tertio, vita eterna dicitur gratia, quia gratuita sua ordinatione Deus decrevit et promisit justiorum operibus vitam eternam, sine qua promissione vita hanc non esset eis debita. Adde, Apostolum vitam eternam noluisse vocare stipendium, quia Græce est *ὄψωνος*, scilicet vile et cibarium stipendium : hoc autem non convenit excellentissimo premio justitie, quod est vita eterna.

Sensus ergo Apostoli est hic : Sicuti peccatum hominem ducit ad mortem, quasi ad finem et stipendium suum ; ita gratia, que nos a peccato liberat facitque servos Dei justitie et sanctitatis, ducit nos ad vitam eternam, quasi ad finem, terminum et coronam suam : hoc enim est quod paulo ante dixit, quodque hic urget Apostolus : « Habetis, inquit, fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam eternam. » Gratia ergo est vita eterna, non in se, et formaliter ; sed finaliter, quia finem et coronidem habet vitam eternam. Est metonymia.

Hinc contra Eunomium, Begardos et Beguinias, patet homines solo nature lumine solisque neque virtibus non posse videre Deum et beatitudo ; quin enim vita eterna non esset gratia.

Nota : Præmium Beatorum non vocatur delicia, non opes, non honores, sed « vita eterna. » Primo, quia hanc directe opponitur stipendio et supplicio Adæ et peccatorum, quod est mors eterna ; secundo, quia hanc vita includit quasi radix omne bonum : nec enim vita in tormentis, vita dicitur, sed mors potius ; ergo hanc vita vitalis est, et perfecta qua animalis, qua humana, qua angelica, qua divina est. Vivit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum. Vivit ibi intellectus, cognitione et visione Dei. Vivit ibi voluntas, fruitione omnis boni. Pari modo vivunt ibi appetitus concupiscibilis, irascibilis, et sensus omnes, suisque frumuntur deliciis. Includit ergo hanc vita omnes delicias, opes, honores, et omnium vitarum, sensuum, potentiarum oblectamenta.

Secundo, vita hanc non est mille annorum, non mille millionum annorum, sed est eterna. « Eterna enim esse debet, ut sit beata. Audi S. Augustinum, lib. LXXXIII Quæst., Quæst. XXXV : « Quid, ait, est aliud beate vivere, nisi æternum aliquid cognoscendo habere? Eternum est enim de quo solo recte fident, quod amant auferri non potest, etc. Omnium enim rerum præstantissimum est quod æternum est. Et propterea id habere non possumus, nisi ea re qua præstantiores sumus, id est mente. » Et mox : « Et quoniam id quod amatur, afficiat ex se amantem necesse est, fit ut si factum quod æternum est, æternitate animam afficiat. Quocirca ea demum vita beata, que eterna est. Quid vero æternum est, et quod æternitate animam afficiat, nisi Deus? » Unde Christus ait, Joan. XVII : « Hec est autem vita eterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. » Quid est æternitas? est duratio semper præsens, est unum perpetuum hodie, quod non transit in præteritum aut futurum. Quid est æternitas? est ævum ævorum, ait S. Dionysius, cap. X de Divinis nominibus, quod non interit, sed eodem modo semper se habet. Quid est æternitas? est circulus, cujus centrum est semper, circumferentia nunquam, quia nunquam, nullo tempore claudi aut terminari potest. Quid est æternitas? est stabilitas immutabilitas et immortalitas. Quamdiu durabit æternitas? semper; post mille annos, post centum millia annorum, post mille millones annorum, necdum finis, necdum medium, necdum principium æternitatis; sed ejus mensura est semper : quamdiu durabit semper, tamdiu durabit æternitas. Quamdiu cælum erit cælum, quamdiu terra erit terra, quamdiu Deus erit Deus, qui tempus ab ævo ire jubet, stabilisque manens dat cuncta moveri, tamdiu durabit æternitas, tamdiu beati erunt beati, tamdiu damnati erunt damnati : sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Quid est æternitas? est axis stabilis et immobilis circa quem volvitur rota mundi, temporis et seculorum omnium. Quid est æternitas? est inter-

rum, ha-
bitum
posse so-
lis natu-
rae viri-
bus vide-
re Deum.

Ob istam
rationem
præsentium
Bæta-
torum vo-
catur æter-
na.

Vita
habita
non sunt
malitia
aut
liber-

Erro-
res
Eunomi-
i, Begard-
i, et Be-
guinias.

minabilis vita tota simul et perfecta possessio, inquit Boetius, lib. V *De Consolatione*, prosa 6: « O chara veritas, vera aeternitas, aeterna felicitas, Deus meus! » ait S. Augustinus. O aeternitas, aeternitas! quam longa es aeternitas! quam raro versaris in mentibus hominum! Si hanc saepe cogitarem, quam leve videretur et momentaneum quiddam est tribulationis nostrae, quam nihil esset arduum, quam alacres essemus ad omne bonum quam bene expendere momentum hoc, unde pendet aeternitas nostra! Merito Regius Propheta: « Cogitavi, inquit, dies antiquos, et annos aeternos in mente habui. » Nam « durum, quod cruciat, aeternum: felix, quae beat, aeternitas. A morte pendet: mors a vita: haec a momento; elige. Vixisse semel, perissemel, aeternum est. »

Hanc aeternam vitam, et hujus vitae bona ac felicitatem pulchre describit S. Augustinus, lib. XXII *De Civitate*, cap. xxx: « Quanta, inquit, erit illic felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, quae erit omnia in omnibus! Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te. Omnia membra et viscera incorruptibilis corporis proficient in laudibus Dei. Vera tibi gloria erit, ubi laudantis ne errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, sed nec cum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur esse nisi dignus. » Mox premium Beatorum essentialiter describit: « Premium virtutis erit ipse qui virtutem dedit, et qui seipsum, quo melius et majus nihil possit esse, promisit. Quid est enim aliud quod per prophetam, dixit: Ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi plebs ego ero quaecumque ab omnibus honeste desiderantur, et vita, et salus, et victus, et copia, et gloria, et honor, et pax, et omnia bona? Sic enim et illud recte intelligitur: Erit Deus omnia in omnibus; ipse finis erit desideriorum nostrorum. Atque id etiam beata civitas illa magnum in se bonum videbit, quod

Lece
moratis
pro consi-
deratione
aeternita-
tis.

Aeterna
vita ad-
miranda
felicitas.

nulli superiori ullus inferior invidet, sicut in corpore non vult oculus esse, qui est digitus, cum membrum utrumque continet totius carnis pacata compago. » Deinde inferius: « Quantum, inquit, attinet ad scientiam rationalem, erit anima memor praeteritorum malorum suorum: quantum autem ad experientis sensum, prorsus immemor: carebunt enim praeteritis malis, ita ut penitus deleantur de sensibus eorum. Ibi perficietur: Vacate et videte, quoniam ego sum Deus. Ibi vacantes in sabbato requiescimus, quoniam suavis est Dominus, quoniam ipse est Deus, quo pleni erimus, quando ipse erit omnia in omnibus. »

Audi et auctorem libri *De Spiritu et anima*, tom. III operum S. Augustini, cap. LX, hanc vitam compellantem: « Non est in te corruptela, nec defectus, nec senectus, nec ira; sed pax perennis, gloria sollemnis, letitia sempiterna, sollemnis continua. Vere tantum gaudium et exultatio, flos et decus juventutis, et perfectae salutis. Non est in te heri, nec hesternum, sed est idem hodiernum. Tibi salus, tibi vita, tibi pax est infinita, tibi Deus omnia. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei; sicut enim letantium omnium habitatio est in te. Nullus in te timor, tristitia nulla: desiderium omne transit in gaudium, dum praesto est quiddam optatur, et quiddam desideratur, abundat. » Et infra: « Ipsi vero qui redempti fuerint a Domino, quam devote confitebuntur, et dicent: Quam bonus Israel Deus! quoniam in saeculum misericordia ejus. Letitia siquidem sempiterna erit in eis, et exaltationes Dei in gutture eorum in aeternum, et in saeculum saeculi, in perpetuas aeternitates. Beati omnes, qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te. Inebriabuntur ab uberitate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos. Quoniam apud te est fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen: cum videbimus te in te, et nos in te, et te in nobis visione continuis et felicitate perpetua. »

Scientia
rationa-
lis quae
in vita
beata?

Gaudii
vite ac
terran.

Mirabile
Beatorum.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quod cap. praecedenti dixerat, nos non esse sub peccato, ex eo quod non simus sub lege, sed sub gratia, fusius hic probat exemplo uxoris, qua solvitur a lege viri, si is moriatur. Pars enim modo legem nobis, et nos legi mortuos esse docet.

Inde, vers. 7, docet quod lex, licet in se sancta sit, per occasionem tamen, nimirum indicando et vetando peccatum, magis illud in homine prono in vitia auzerit.

Tertio, hac occasione, vers. 14, transit ad concupiscentiam, quae ex peccato et lege est reliqua, docetque viros etiam justos, licet invitos, eandem pati, et contra eam assidue luctari.

1. An ignoratis, fratres (scientibus enim legem loquor), quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit? 2. Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. 3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri: ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. 4. Itaque, fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. 5. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. 6. Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae. 7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. 8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. 9. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. 10. Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. 11. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit. 12. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum. 13. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. 14. Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato. 15. Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. 16. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est. 17. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi: perficere autem bonum non invenio. 19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. 20. Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. 21. Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet. 22. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: 23. video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis. 24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? 25. Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse ment. servio legi Dei; carne autem, legi peccati.

Hoc capite identidem dicitur urgetur Apostolus, S. Chrysostomus intelligit de lege caeremoniali: quod nos, Christiani, non simus sub lege, quod « Quia, inquit Chrysostomus, non sumus sub